

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/109/99

CZY WARTO PRZYSTĄPIĆ DO UNII EUROPEJSKIEJ - PLUSY I MINUSY INTEGRACJI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LIPIEC '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Wzrasta sceptycyzm w opiniach dotyczących tempa i zakresu integracji oraz skutków tego procesu dla Polski, respondentów osobiście i dla krajów Piętnastki. Zwolennicy możliwie szybkiego wejścia Polski do Unii Europejskiej (42%) nadal przeważają nad osobami uważającymi, że nie należy się z tym spieszyć (32%). Jednak więcej badanych opowiada się za objęciem wielu dziedzin życia okresami przejściowymi w dostosowaniu naszego prawa do prawa UE (40%), niż akceptuje postulat szybkiej i pełnej integracji (35%).
- Zdecydowanie bardziej pesymistyczne niż w kwietniu '98 są prognozy dotyczące tego, kto przede wszystkim skorzysta na integracji - Polska czy kraje Piętnastki. Przed rokiem opinie w tej kwestii były niemal równo podzielone, obecnie zaś przekonanie, że beneficjentem poszerzenia Unii będą państwa już do niej należące, jest niemal dwukrotnie częstsze, niż przeświadczenie, że zyska na tym w głównej mierze Polska (odpowiednio 41% i 22%).
- Najwięcej osób (65%) akceptuje gospodarczą integrację Polski z krajami Unii. Znaczna część ankietowanych (44%) skłania się także ku jedności z Unią na poziomie struktur politycznych. Do dziedzin, w których Polska powinna zachować odrębność, większość badanych (64%) zaliczyła kulturę i obyczaje.
- Spadek optymizmu w przewidywaniach dotyczących konsekwencji integracji widoczny jest we wszystkich sferach życia poddanych ocenie badanych. Obecnie prognozy skutków integracji są najgorsze z dotychczas notowanych, tzn. od roku '94. Obawy dotyczą przede wszystkim funkcjonowania w Unii indywidualnych gospodarstw rolnych, przedsiębiorstw państwowych, wzrostu bezrobocia oraz nasilenia się przestępczości.

W ciągu ostatnich trzech lat wyraźnie zmalało społeczne poparcie dla przystąpienia Polski do Unii Europejskiej - liczba zwolenników integracji spadła z 80% do 55% ogółu społeczeństwa. Aby lepiej zrozumieć przyczyny tego zjawiska, należy odpowiedzieć na pytanie, co kryje się za ogólnymi deklaracjami akceptacji bądź odrzucenia członkostwa naszego kraju w tej organizacji, jak kształtują się i jak się zmieniały w ostatnich latach nadzieje i obawy związane z integracją.

OPINIE O TEMPIE, ZAKRESIE I SKUTKACH INTEGRACJI

Spadkowi poparcia dla integracji towarzyszy zwiększenie się rozbieżności zarówno w opiniach dotyczących jej tempa i zakresu, jak i w ocenach skutków tego procesu dla Polski, respondentów osobiście oraz dla krajów Piętnastki. Opinie w tych kwestiach, podobnie jak przed rokiem, badaliśmy¹ prosząc ankietowanych o określenie swoich poglądów na 7-stopniowej skali, której krańce wyznaczały dwa przeciwstawne stwierdzenia na dany temat. Po upływie roku, jaki upłynął między badaniami, opinie respondentów w każdej ze spraw objętych monitoringiem przesunęły się wyraźnie ku prawemu końcowi skali, oznaczającemu opinie sceptyczne wobec integracji. W tym okresie wyraźnie zmalała aproba postulatu szybkiego wejścia do Unii, zwiększyło się natomiast grono osób popierających termin późniejszy. Obecnie liczba badanych opowiadających się za szybką integracją jest już tylko

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (108), 6-12 maja ‘99, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych Polaków (N=1074).

o 10 punktów większa niż odsetek skłaniających się do przekonania, że z wejściem do Unii nie należy się spieszyć. W podobnym stopniu osłabło przekonanie o potrzebie nie tylko szybkiej, ale i pełnej integracji, a zarazem wzmocniła się opinia, że proces ten powinien przebiegać wolniej i stopniowo. Wiąże się to z objęciem niektórych dziedzin życia okresami przejściowymi w dostosowaniu naszego prawa do przepisów prawnych obowiązujących w Unii Europejskiej. Obecnie osoby przychylające się do tej drugiej opcji zyskały niewielką przewagę nad zwolennikami bardziej zdecydowanych rozwiązań.

Tabela 1

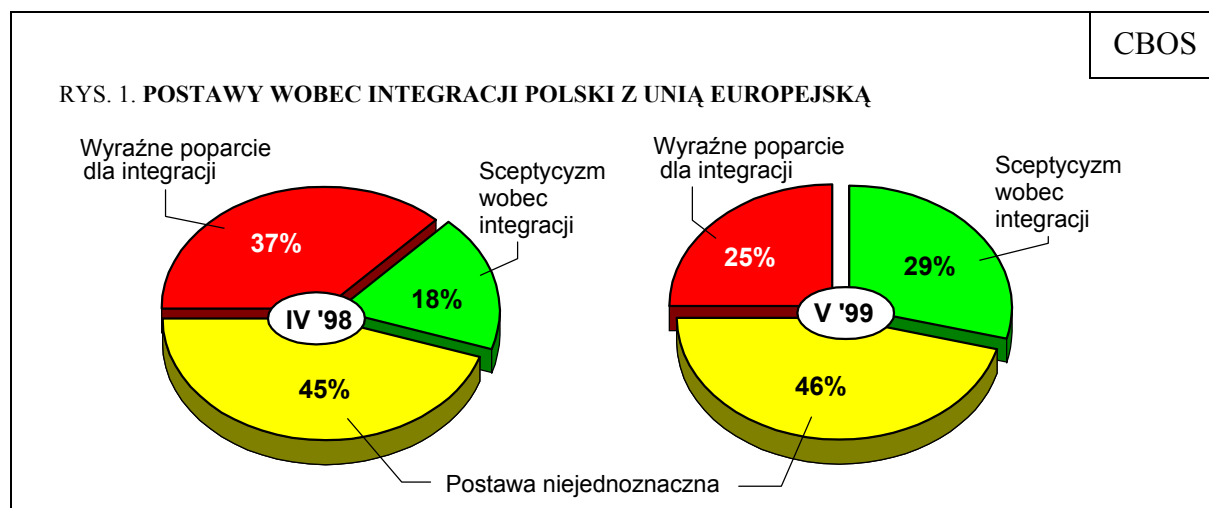
PUNKTY NA SKALI						Trudno powiedzieć		Średnia	
1 - 3		4 Opinie „średkowe”		5 - 7					
IV '98	V '99	IV '98	V '99	IV '98	V '99	IV '98	V '99	IV '98	V '99
Dla Polski korzystne byłoby, aby jak najszybciej znalazła się w Unii Europejskiej				Dla Polski najbardziej korzystne byłoby, aby jak najpóźniej znalazła się w Unii Europejskiej					
50%	42%	16%	14%	23%	32%	12%	12%	3,21	3,81
Dla Polski najkorzystniej byłoby, aby jak najszybciej i we wszystkich dziedzinach dostosować nasze prawo do prawa Unii Europejskiej				Dla Polski najkorzystniej byłoby, aby jak najdłużej i jak najwięcej dziedzin życia objętych było okresem przejściowym, ochronnym w dostosowaniu naszego prawa do prawa Unii Europejskiej					
42%	35%	13%	13%	32%	40%	12%	12%	3,70	4,09
Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie Polsce więcej korzyści niż strat				Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie Polsce więcej strat niż korzyści					
46%	35%	16%	19%	22%	32%	17%	14%	3,32	3,95
Integracja Polski z Unią Europejską mnie osobiście przyniesie więcej korzyści niż strat				Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie mnie osobiście więcej strat niż korzyści					
33%	25%	20%	21%	17%	25%	30%	29%	3,49	4,12
Na przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej więcej zyska Polska niż państwa Unii Europejskiej				Na przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej więcej zyskają państwa Unii Europejskiej niż Polska					
31%	22%	17%	19%	32%	41%	21%	18%	4,06	4,60

Ogólne oceny skutków integracji zarówno w wymiarze ogólnopolskim, jak i osobistym - jeszcze przed rokiem w przeważającej mierze pozytywne - dziś są zróżnicowane. Przekonanie, że wejście do Unii przyniesie Polsce więcej korzyści niż strat, jest tylko nieznacznie częstsze niż opinia o niekorzystnym bilansie tego procesu dla naszego kraju. W ciągu roku bardzo wyraźnie pogorszyła się ocena skutków integracji w wymiarze osobistym. Obecnie zdania na ten temat są dokładnie podzielone, podczas gdy jeszcze w kwietniu '98 optymiści dwukrotnie przeważali nad pesymistami. Jednocześnie, tak jak przed rokiem, połowa badanych nie potrafi jednoznacznie ocenić skutków integracji w wymiarze osobistym - wybierając środkowy punkt na skali (co można interpretować jako przewidywanie braku jej wpływu na życie respondenta bądź przeświadczenie, że korzyści z nią związane będą równoważyć straty) lub też udzielając odpowiedzi „trudno powiedzieć”. A zatem dla ogromnej części społeczeństwa integracja ciągle pozostaje czymś mglistym i abstrakcyjnym, trudno przekładalnym na osobiste doświadczenia.

W stosunku do minionego roku zdecydowanie pogorszyły się prognozy dotyczące tego, kto przede wszystkim skorzysta na poszerzeniu Unii - Polska czy kraje Piętnastki. Przed rokiem opinie w tej kwestii było niemal równo podzielone, obecnie zaś przekonanie, że beneficjentem będą państwa już należące do UE, jest niemal dwukrotnie częstsze niż przeświadczenie, iż na integracji zyska w głównej mierze Polska.

Opinie respondentów w omówionych wyżej kwestiach umożliwiły nam skonstruowanie syntetycznej skali postaw wobec integracji, opartej na takich samych zasadach jak w roku ubiegłym (przyjmuje ona wartości od 1 do 7, gdzie 1 oznacza, że respondent na wszystkich skalach składowych wskazał punkt 1, a 7 - że w każdym przypadku wybrał punkt 7). Zbudowana w ten sposób skala osiągnęła wysoką rzetelność statystyczną (Alfa Cronbacha = 0,84). Stosując ją podzieliliśmy badaną zbiorowość, tak jak w zeszłym roku, na trzy grupy: wyraźnych zwolenników integracji (osoby, które uzyskały na skali wartości w zakresie od 1 do 3), osoby nastawione niejednoznacznie (ich poglądy odpowiadają wartościom na skali powyżej 3, a poniżej 5) oraz osoby sceptyczne wobec integracji (ich poglądy sytuują się w zakresie od 5 do 7).

Obecnie, podobnie jak przed rokiem, największą grupę stanowią respondenci o poglądach niejednoznacznych wobec integracji. Zmieniły się natomiast proporcje zwolenników i osób sceptycznie nastawionych do tego procesu. O ile w kwietniu '98 badani silnie popierający integrację dwukrotnie przeważali nad osobami odnoszącymi się do niej negatywnie, o tyle teraz sceptyków jest nieco więcej niż wyraźnych zwolenników.

Przychylny stosunek do integracji wyrażają najczęściej badani o wyższym statusie społeczno-materialnym: mający wyższe wykształcenie, uzyskujący najwyższe dochody *per capita* w rodzinie, zadowoleni z własnych warunków materialnych. Do wyraźnych zwolenników integracji można zaliczyć przede wszystkim przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji, osoby pracujące na własny rachunek, a także ludzi młodych - do 24 roku życia. Stosunkowo licznie reprezentowani są w tej grupie także mieszkańcy dużych miast (liczących powyżej 100 tys. ludności). Poparcie dla integracji ma też wymiar polityczny, jej akceptacji sprzyjają prawicowe poglądy polityczne. W elektoratach partyjnych ponadprzeciętny odsetek osób aprobujących integrację odnotowaliśmy wśród sympatyków UW (53%), a także AWS (45%). Osoby charakteryzujące się wyraźnie pronijnym nastawieniem niemal powszechnie (w 96%) deklarują opowiedzenie się za integracją w ewentualnym referendum w tej sprawie, przy czym większość z nich (62%) jest za jak najszybszym wejściem Polski do Unii, postrzegając je jako katalizator modernizacji gospodarczej naszego kraju.

W grupie badanych o niejednoznacznej postawie wobec integracji relatywnie częściej znajdują się osoby starsze, powyżej 65 roku życia, z wykształceniem podstawowym, emeryci, renciści i robotnicy niewykwalifikowani. W większości (60%) deklarują oni zamiar poparcia integracji w referendum, równocześnie jednak skłaniają się do przekonania, że Polska nie jest jeszcze przygotowana na wejście do Unii, które powinna poprzedzać dalsza modernizacja gospodarki.

Zdecydowanie najwięcej osób sceptycznych wobec integracji jest wśród rolników (53%). Postawę taką stosunkowo często przyjmują także badani o najniższych dochodach *per capita* w rodzinie, ogół mieszkańców wsi, ankietowani o lewicowych poglądach politycznych, a w elektoratach partyjnych - potencjalni wyborcy PSL (54%). Osoby sceptyczne wobec integracji w zdecydowanej większości (71%) zamierzają głosować w ewentualnym referendum przeciw przystąpieniu Polski do Unii.

AKCEPTACJA RÓŻNYCH ASPEKTÓW INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ, CZYLI SPOŁECZNA WIZJA ZJEDNOCZONEJ EUROPY

W maju '99 po raz pierwszy zapytaliśmy badanych o ich poparcie dla różnych wymiarów integracji Polski z Zachodem, wykraczających również poza formalne skutki ewentualnego wejścia naszego kraju do Unii Europejskiej. Kwestia stosunku do różnych aspektów integracji dotyczy w istocie społecznej wizji zjednoczonej Europy. Wiąże się ona z odpowiedzią na pytanie, czy Unia powinna pozostać jedynie otwartą przestrzenią gospodarczą, być również jednolitym organizmem politycznym czy też tworzyć także wspólnotę wartości lub wspólnotę kulturową.

Z największą akceptacją badanych (65% wskazań) spotyka się gospodarcza integracja Polski z krajami Unii Europejskiej. Znaczna część ankietowanych (44%) aprobejuje także zjednoczenie Polski z Unią na poziomie struktur politycznych. W sprawie wartości i celów życiowych ludzi opinie są dokładnie podzielone - dwie piąte badanych jest zdania, że także w tym aspekcie Polska powinna jednoczyć się z państwami Unii, i tyle samo postuluje zachowanie w tej dziedzinie odrębności. Sferą, w której nasz kraj nie powinien, w opinii większości badanych (64%), integrować się z Unią Europejską, są kultura i obyczaje. Integrację w wymiarze kulturowym popiera co piąty ankietowany.

Tabela 2

W jakich dziedzinach, Pana(i) zdaniem, Polska powinna integrować się, jednoczyć z Europą, a w jakich powinna zachować odrębność? Czy jeśli chodzi o ... Polska powinna jednoczyć się z UE czy też zachować odrębność?	Powinna jednoczyć się z UE	Powinna zachować odrębność	Trudno powiedzieć
	w procentach		
- gospodarkę	65	19	16
- struktury polityczne	44	31	25
- wartości i cele życiowe ludzi	40	40	20
- kulturę i obyczaje	21	65	14

Akceptacja gospodarczego wymiaru jedności europejskiej przeważa we wszystkich grupach społeczno-demograficznych, także tych najbardziej sceptycznych wobec integracji (choć wśród nich jest mniejsza). Panuje również zgoda co do tego, że należy zachować odrębność w sferze kultury i obyczajów. Najbardziej zróżnicowane są w poszczególnych grupach społecznych opinie na temat budowania wspólnoty na poziomie wartości i celów życiowych ludzi. Sprzeciw wobec tak rozumianej integracji przeważa w grupach hołdujących zwykle tradycyjnemu systemowi wartości, a zatem wśród osób z wykształceniem podstawowym, mieszkańców wsi, szczególnie rolników, oraz ludzi starszych, powyżej 55 roku życia, i najczęściej uczestniczących w praktykach religijnych. Za wspólnotą obejmującą również wartości i cele życiowe ludzi najsilniej opowiadają się badani z wykształceniem wyższym, kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy umysłowi niższego szczebla oraz pracownicy fizyczno-umysłowi.

PRZEWIDYWANE SKUTKI INTEGRACJI

W ostatnim okresie bardzo wyraźnie wzrósł sceptycyzm w przewidywaniach dotyczących skutków integracji. Spadek optymizmu dotyczy wszystkich sfer życia poddanych ocenie respondentów - zarówno następstw gospodarczych i cywilizacyjnych, jak i wpływu integracji na postawy i obyczaje Polaków. Prognozy w tym względzie są obecnie najgorsze z dotychczas notowanych, tzn. od roku '94.

Wpływ integracji na gospodarkę i materialne warunki życia

W stosunku do kwietnia '98 nieco pogorszyły się ogólne przewidywania dotyczące stanu polskiej gospodarki po wejściu do Unii Europejskiej, choć nadal w kwestii tej dominuje optymizm. W podobnym stopniu pogorszyły się w tym okresie oceny perspektyw rozwoju w UE różnych sektorów gospodarki: państwowego, prywatnego oraz rolnictwa. Prognozy badanych dotyczące ich funkcjonowania w warunkach zintegrowanego rynku są zróżnicowane w przypadku każdego z nich. Optymizm przeważa jedynie w przewidywaniach dotyczących sytuacji przedsiębiorstw prywatnych, natomiast w prognozach odnoszących się do przedsiębiorstw państwowych oraz - szczególnie - gospodarstw rolnych dominują obawy.

Tabela 3

Czy, Pana(i) zdaniem, połączenie, integracja Polski z Unią Europejską wpłynie raczej korzystnie czy raczej niekorzystnie na:	Raczej korzystnie					Raczej niekorzystnie					Nie będzie miało wpływu					Trudno powiedzieć				
	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	V '99	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	V '99	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	V '99	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	V '99
	w procentach																			
- stan polskiej gospodarki	-	-	-	57	51	-	-	-	23	28	-	-	-	4	5	-	-	-	16	16
- funkcjonowanie przedsiębiorstw prywatnych*	67	67	51	56	48	6	7	15	16	21	9	11	8	7	7	18	17	26	21	24
- funkcjonowanie przedsiębiorstw państwowych*	32	34	35	38	30	37	37	29	37	42	10	11	7	5	5	21	19	29	21	23
- funkcjonowanie indywidualnych gospodarstw rolnych w Polsce*	40	37	29	26	17	24	32	37	54	61	13	11	7	4	5	23	21	27	16	17
- sytuację w Pana(i) zakładzie pracy, gospodarstwie rolnym**	-	-	26	29	26	-	-	17	18	25	-	-	29	23	27	-	-	28	30	22

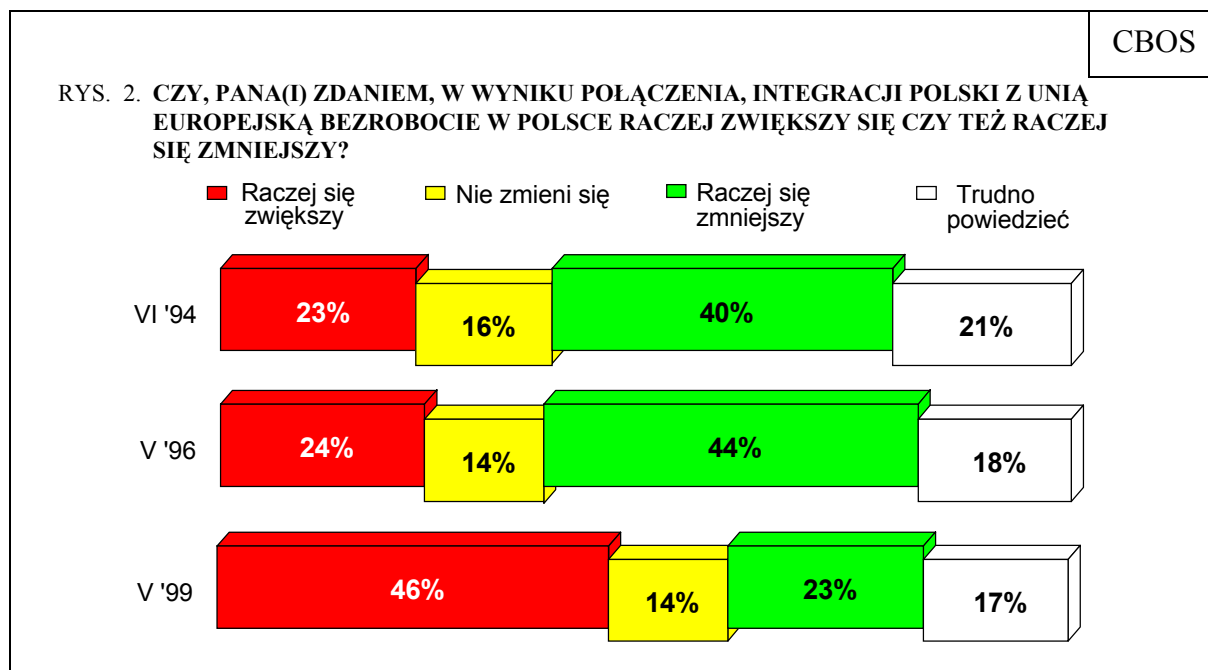
* W latach '94-'96 pytanie dotyczące tych sfer życia brzmiało: „Połączenie, integracja Polski z Unią Europejską może mieć wpływ na różne dziedziny życia w Polsce. Czy, Pana(i) zdaniem, przyczyni się ono raczej do rozwoju czy też raczej do upadku: państwowych przedsiębiorstw i zakładów, prywatnych przedsiębiorstw i zakładów, indywidualnych gospodarstw rolnych?

** Opinie osób aktywnych zawodowo.

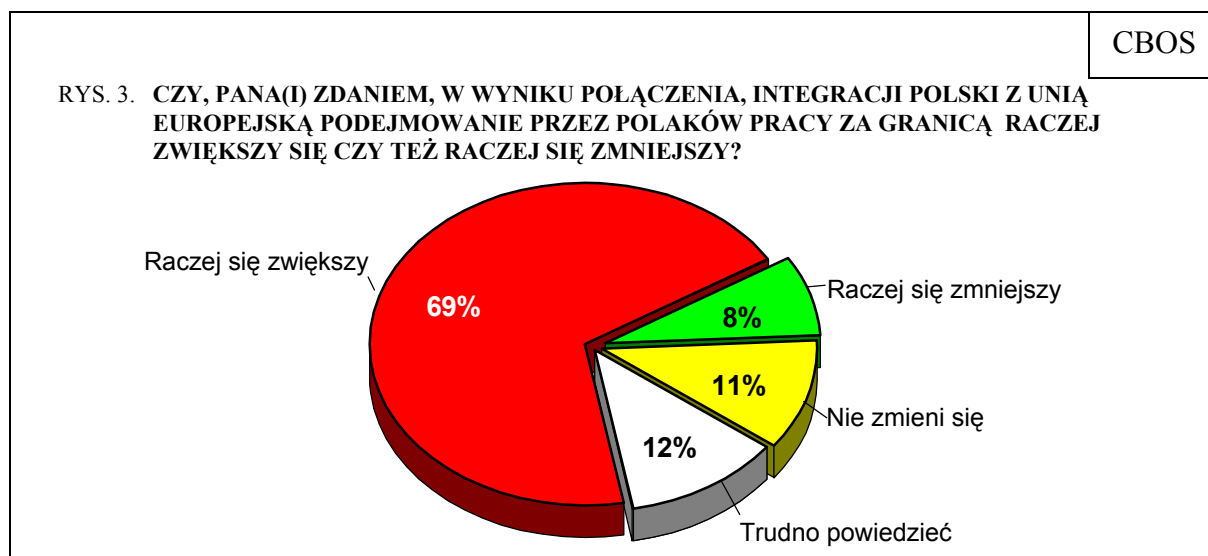
Warto zauważyć, że od momentu, kiedy badamy tę problematykę, opinie o efektach integracji dla funkcjonowania indywidualnych gospodarstw rolnych zmieniały się stosunkowo najszybciej i najbardziej dramatycznie. Jeszcze w czerwcu '94 perspektywy ich rozwoju w zintegrowanej Europie oceniano lepiej niż przyszłość zakładów państwowych. Dość wyraźnie przeważały wówczas opinie, że integracja wpłynie na poprawę ich sytuacji. W kolejnych latach narastał niepokój o perspektywy ich rozwoju w ramach Unii Europejskiej. Już w kwietniu '98 wyrażała go ponad połowa, obecnie zaś aż 61% badanych. Przekonanie o niekorzystnym wpływie integracji na funkcjonowanie gospodarstw rolnych podzielają w zdecydowanej większości również osoby najsilniej popierające proces zjednoczenia i przeświadczone o jego pozytywnym wpływie na gospodarkę, tzn. badani z wykształceniem wyższym, kadra kierownicza i inteligencja oraz pracownicy umysłowi niższego szczebla.

Gorsze niż przed rokiem są również przewidywania odnoszące się do sytuacji w zakładzie pracy lub gospodarstwie rolnym respondenta. O ile w kwietniu '98 nadzieje przeważały nad obawami, o tyle obecnie opinie w tej kwestii są niemal równo podzielone. Przy tym tylko połowa badanych (51%) przewiduje określony - ujemny lub dodatni - wpływ integracji na sytuację w ich miejscu pracy, pozostali zaś bądź nie oczekują zmian po wejściu naszego kraju do Unii Europejskiej, bądź nie mają sprecyzowanej opinii w tej kwestii. Zdecydowanie największym pesymizmem w prognozach dotyczących tej sfery życia wyróżniają się rolnicy - aż 71% z nich przewiduje zmianę na gorsze kondycji ich gospodarstw.

Wraz z pogorszeniem się w ostatnich latach opinii o skutkach integracji dla różnych sektorów gospodarki znacznie zwiększyły się obawy przed jej wpływem na wzrost bezrobocia. W ciągu ostatnich trzech lat opinie na ten temat praktycznie się odwróciły. W latach '94 - '96 przeważało przekonanie, że wejście do Unii przyczyni się do redukcji stopy bezrobocia, obecnie zaś dwukrotnie więcej osób sądzi, że bezrobotnych przybędzie, niż że ich liczba zmaleje. Obawy przed wzrostem bezrobocia przeważają niemal we wszystkich (poza kadra kierowniczą i inteligencją) grupach społecznych i zawodowych. Najczęściej wyrażają je rolnicy i osoby zatrudnione w prywatnych gospodarstwach rolnych.

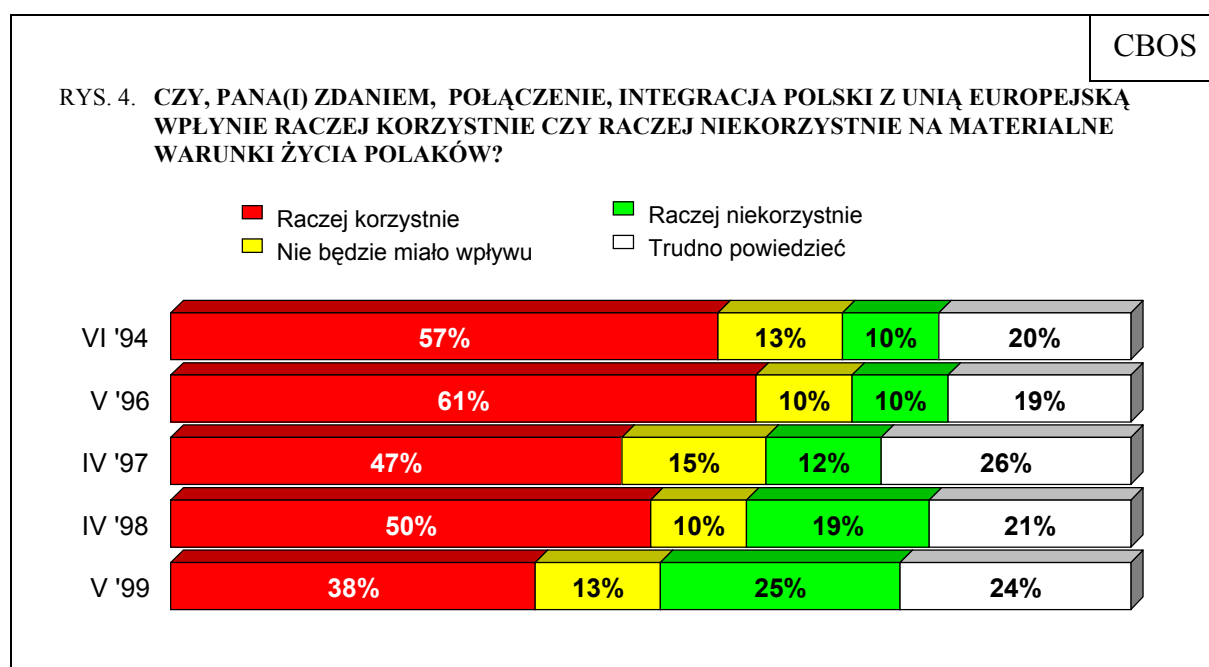

Prognozom wzrostu bezrobocia po wejściu naszego kraju do Unii Europejskiej towarzyszy przekonanie, że Polacy częściej niż obecnie będą podejmować pracę za granicą.

Wraz ze spadkiem nadziei na gospodarcze korzyści z integracji zmniejszają się nadzieje na poprawę materialnego standardu życia. Optymizm co do przewidywanych zmian w tej sferze był najsilniejszy w latach '94 - '96. Szczególnie duży spadek optymistycznych

prognoz dotyczących materialnych warunków życia widoczny jest w ciągu ostatniego roku. Obecnie już tylko 38% badanych przewiduje korzystny wpływ integracji w tej sferze. Nadzieje na poprawę warunków materialnych wyrażają przede wszystkim osoby lepiej wykształcone i sytuowane, kadra kierownicza, inteligencja, pracownicy umysłowi niższego szczebla i fizyczno-umysłowi oraz pracujący na własny rachunek. Obawy przed spadkiem poziomu życia przeważają natomiast wśród osób z wykształceniem podstawowym, o najniższych dochodach oraz wśród mieszkańców wsi. W grupach społeczno-zawodowych największymi pesymistami w tej sprawie są rolnicy oraz robotnicy niewykwalifikowani.

Biorąc pod uwagę przytoczone dane można przypuszczać, że zmniejszenie się oczekiwań co do poprawy materialnych warunków życia raczej nie wynika z przekonania, że Polska w ostatnich latach znacznie zbliżyła się w tej sferze do standardów unijnych, ale - przeciwnie - ze wzrostu świadomości, że nadrobienie dystansu w tej dziedzinie nie będzie procesem łatwym i szybkim i nie dokona się automatycznie wraz z formalnym przyjęciem Polski do Unii. Na zwiększenie się pesymizmu w przewidywaniach dotyczących gospodarki i materialnych warunków życia ludzi w ostatnim okresie wpłynęło niewątpliwie również

spowolnienie tempa rozwoju gospodarczego i związany z tym wzrost świadomości problemów z dostosowaniem polskiego rolnictwa oraz innych dziedzin gospodarki do standardów unijnych.

Cywilizacyjno-kulturowy wpływ integracji

Spadkowi optymizmu co do gospodarczych skutków integracji towarzyszy zmniejszanie się nadziei na poprawę w innych dziedzinach życia, decydujących o poziomie rozwoju cywilizacyjno-kulturowego kraju. Pogarszanie się prognoz, pomimo odnotowanych wahań opinii, widoczne jest z perspektywy ostatnich trzech lat. Nadal jednak dla większości badanych dziedzin przeważa pozytywna ocena skutków integracji. Oczekiwania związane z tym procesem dotyczą przede wszystkim: poprawy stanu środowiska naturalnego, wzrostu praworządności, poprawy stosunku Polaków do pracy, podniesienia poziomu wiedzy i wykształcenia.

W przekonaniu ankietowanych, integracja może stanowić stosunkowo największe zagrożenie dla trwałości polskiej rodziny oraz dla religijności Polaków, choć częstsze są przewidywania braku zmian w tych sferach niż prognozy rozluźnienia więzów rodzinnych i laicyzacji społeczeństwa. Ciągle jeszcze silna jest wiara, że - pomimo zmian w innych sferach życia - zdołamy jako społeczeństwo zachować konstytutywne dla naszej tożsamości narodowej cechy: religijność i przywiązanie do rodziny. Najwięcej wątpliwości co do tego, czy przewidywane zmiany cywilizacyjno-kulturowe nie pociągną za sobą następstw także w tych dziedzinach, żywią osoby z wykształceniem wyższym, kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy umysłowi niższego szczebla, robotnicy wykwalifikowani i gospodynie domowe. Stosunkowo najczęściej przewidują oni spadek religijności i zmniejszenie się trwałości więzów rodzinnych.

Tabela 4

Czy, Pana(i) zdaniem, połączenie, integracja Polski z Unią Europejską wpłynie raczej korzystnie czy raczej niekorzystnie na:	Raczej korzystnie					Raczej niekorzystnie					Nie będzie miało wpływu					Trudno powiedzieć				
	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	V '99	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	V '99	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	V '99	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	V '99
	w procentach																			
- stan środowiska naturalnego w Polsce	71	69	68	71	61	9	11	11	10	12	7	8	9	6	11	13	12	12	13	16
- przestrzeganie prawa	49	60	53	59	47	11	9	12	10	15	20	14	18	12	18	20	16	18	18	20
- stan wiedzy i poziom wykształcenia	56	68	-	58	48	7	5	-	12	15	19	13	-	14	18	18	14	-	16	20
- stosunek Polaków do pracy	71	74	55	58	52	3	4	8	11	13	14	12	20	15	20	12	10	17	17	15
- funkcjonowanie systemu politycznego w Polsce	-	-	-	51	37	-	-	-	11	16	-	-	-	15	19	-	-	-	23	28
- życie kulturalne Polaków	43	50	-	45	35	10	8	-	12	14	25	22	-	24	30	22	19	-	18	20
- trwałość polskiej rodziny	26	30	20	23	14	17	17	18	18	23	38	36	41	35	40	19	18	21	24	23

Od maja '96 zmniejszyło się przekonanie o pozytywnym wpływie integracji na postawy ekonomiczne Polaków - ich przedsiębiorczość i gospodarność, a także o jej korzystnym oddziaływaniu na stosunki międzyludzkie - życzliwość ludzi wobec siebie i tolerancję. O ile jednak w przypadku prognoz dotyczących postaw ekonomicznych Polaków można mówić przede wszystkim o umacnianiu się przekonania, że integracja nic w tej sferze nie zmieni, o tyle prognozy jej wpływu na relacje międzyludzkie są bardziej pesymistyczne. Do poziomu z czerwca '94 wzrosło również przeświadczenie, że przystąpienie Polski do Unii Europejskiej będzie miało niekorzystny wpływ na swobodę obyczajów. Odnotowane zmiany nie podważają jednak dominujących opinii, że integracja będzie sprzyjała rozwijaniu postaw ekonomicznych Polaków, swobodzie obyczajów i nie wpłynie znacząco na jakość stosunków międzyludzkich.

Tabela 5

Czy, Pana(i) zdaniem, w wyniku połączenia, integracji Polski z Unią Europejską ... raczej zwiększy się czy też raczej się zmniejszy?	Raczej się zwiększy			Raczej się zmniejszy			Nie zmieni się			Trudno powiedzieć		
	VI '94	V '96	V '99	VI '94	V '96	V '99	VI '94	V '96	V '99	VI '94	V '96	V '99
	w procentach											
- religijność Polaków	4	5	4	28	29	33	55	56	54	12	10	9
- życzliwość ludzi wobec siebie	17	22	12	20	19	30	48	44	46	15	15	12
- tolerancja wobec innych	31	32	24	13	15	23	39	37	40	17	16	13
- swoboda obyczajów	51	43	51	7	10	8	28	33	30	14	13	11
- gospodarność i oszczędność	66	66	50	3	5	9	17	17	25	14	12	16
- przedsiębiorczość Polaków	68	74	61	3	2	6	14	13	19	15	10	14
- przestępczość	42	43	57	16	22	10	23	18	15	19	17	18

Od maja '96 wyraźnie zwiększyły się obawy przed wzrostem przestępczości po przystąpieniu naszego kraju do Unii Europejskiej. Obecnie ponad połowa badanych jest zaniepokojona możliwością nasilenia się tego zjawiska.

AKCEPTACJA NIEKTÓRYCH ZASAD INTEGRACJI

Regularnie, poczynając od roku '93, monitorujemy poparcie dla zasad i norm obowiązujących w Unii Europejskiej. Poziom ich społecznej aprobaty jest różny i stosunkowo mało zróżnicowany w czasie. Utrzymuje się wysokie poparcie dla prawnej możliwości odwoływania się od decyzji polskich sądów do ogólnoeuropejskich trybunałów. Warto zauważyć, że akceptacja tego rozwiązania w ostatnich latach się umocniła. Należy to, jak się wydaje, tłumaczyć malejącymi obawami, iż taka regulacja ograniczy suwerenność naszego kraju, i umacnianiem się przekonania, że stanowi ono korzystne dla obywateli rozszerzenie ich praw. Zwłaszcza że, jak dowodzą wygrane przez polskich obywateli procesy przed Trybunałem Europejskim w Strasburgu, skarżących się na opieszałość działania polskich sądów, odwoływanie się do organów międzynarodowych jest skuteczną drogą dochodzenia swoich racji.

Równie wysoką akceptacją cieszy się prawo wprowadzające swobodę podejmowania przez Polaków pracy w państwach należących do Unii Europejskiej, a obywateli tych państw w Polsce.

Poparcie dla innych norm wynikających z realizacji zasady swobodnego przepływu towarów, usług, ludzi i kapitału, szczególnie dla zniesienia ograniczeń w obrocie ziemią i innymi nieruchomościami, jest zdecydowanie niższe. O ile jednak akceptacja swobody osiedlania się i swobody zakupu nieruchomości na terenie państw unijnych jest dość stabilna w czasie (zwłaszcza od roku '94), o tyle w ostatnim okresie wyraźnie zmalała aprobata bezcłowej wymiany handlowej między Polską i krajami Unii. Prawdopodobnie przyczyniło się do tego narastanie w ostatnich latach w naszym kraju deficytu w handlu zagranicznym, którego skutki stały się szczególnie dotkliwe po wybuchu kryzysu rosyjskiego.

Tabela 6

Czy uważa Pan(i) za słuszne czy też niesłuszne wprowadzenie w Polsce takich norm i regulacji obowiązujących w Unii Europejskiej, jak:*	Odsetki odpowiedzi twierdzących							
	VI '93	III '94	V '95	V '96	III '97	IV '97	IV '98	V '99
- możliwość odwoływania się od decyzji polskich władz, sądów do ogólnoeuropejskich trybunałów	57	59	62	66	65	65	75	73
- możliwość swobodnego podejmowania pracy przez obywateli innych państw europejskich w Polsce, a Polaków w innych krajach Unii Europejskiej	-	-	-	-	-	-	75	75
- całkowite otwarcie polskich granic na towary z innych krajów Unii Europejskiej oraz granic tych krajów na towary polskie	50	53	56	62	55	55	58	46
- pozwolenie na osiedlanie się bez ograniczeń obywatelom innych państw europejskich w Polsce, a Polakom w dowolnie wybranym kraju Unii Europejskiej	37	42	47	44	41	42	45	44
- pozwolenie na kupowanie ziemi, domów itp. bez żadnych ograniczeń obywatelom innych państw w Polsce, a Polakom w innych krajach Unii Europejskiej	24	28	31	26	23	28	26	25
* W ubiegłych latach pytanie było nieco inaczej sformułowane: „Czy uważa Pan(i) za słuszne czy też nie wejście Polski do zjednoczonej Europy, gdyby to miało oznaczać...”								

Wprowadzenie rozwiązań wynikających z realizacji zasady swobodnego przepływu towarów, usług, ludzi i kapitału budzi zdecydowanie największy sprzeciw wśród rolników oraz generalnie mieszkańców wsi. Najsilniej popierają je osoby z wykształceniem wyższym, osiągające największe dochody *per capita* w rodzinie.

DETERMINANTY POSTAW PROUNIJNYCH

W celu określenia, które z omówionych wyżej przekonań dotyczących integracji Polski z Unią Europejską - jej skutków, zasad i kształtu - wpływają na aprobatę tego procesu (mierzoną na skali postaw wobec integracji), przeprowadziliśmy analizę regresji². Jej wyniki wskazują, że o poparciu dla integracji decydują kolejno następujące czynniki:

- nadzieje na poprawę stanu polskiej gospodarki,
- nadzieje na poprawę sytuacji w zakładzie pracy, gospodarstwie rolnym respondenta,
- akceptacja gospodarczego wymiaru integracji,
- akceptacja wprowadzenia w Polsce zasady swobodnego obrotu ziemią po wejściu naszego kraju do Unii Europejskiej,
- nadzieje na poprawę funkcjonowania systemu politycznego w Polsce,
- oczekiwania poprawy stanu wiedzy i wykształcenia Polaków,
- oczekiwania zwiększenia się tolerancji wobec innych,
- nadzieje na poprawę funkcjonowania gospodarstw rolnych.

Rezultaty analiz wskazują, że integracja postrzegana jest przede wszystkim przez pryzmat gospodarki. Pozytywne nastawienie do tego procesu jest zatem oparte na oczekiwaniach poprawy stanu polskiej gospodarki, w tym również rolnictwa, i akceptacji swobodnej wymiany gospodarczej na terenie Unii Europejskiej. Ważnym składnikiem tej akceptacji jest przeświadczenie, że gospodarcze korzyści z integracji będą odczuwalne na poziomie zakładu pracy respondenta. Niejako w tle pozostają nadzieje na zmiany w innych sferach życia, w tym przede wszystkim na poprawę działania systemu politycznego w Polsce.

² Zastosowaliśmy analizę regresji metodą stepwise.

Owa jednowymiarowość poparcia dla integracji widoczna jest również, jeśli analizujemy wpływ nastrojów społecznych na stosunek do niej. Okazuje się wówczas, że o pozytywnym nastawieniu do integracji decydują ogólne oceny i prognozy dotyczące sytuacji w kraju oraz właśnie opinie i przewidywania odnoszące się do sytuacji gospodarczej w Polsce. Im są one lepsze, tym bardziej pozytywne nastawienie do procesu zjednoczenia Polski z Unią.

Spośród cech społeczno-demograficznych respondentów na stosunek do integracji wpływają, jak wykazuje analiza regresji, kolejno: wykształcenie, poglądy polityczne, bycie (lub nie) rolnikiem, wiek oraz dochody. Aprobata integracji jest tym większa, im wyższy status społeczno-materialny (wyższe wykształcenie oraz większe dochody), młodszy wiek oraz silniejsza identyfikacja z prawicą. Pozytywne nastawienie do integracji jest także określone przez przynależność do innych niż rolnicy grup społeczno-zawodowych.

W ciągu ostatniego roku wyraźnie nasilił się sceptycyzm wobec europejskiej integracji. W dalszym ciągu większość Polaków popiera wejście Polski do Unii Europejskiej, jednak coraz częściej podważana jest zasadność integracji szybkiej i pełnej. Coraz większą popularność zyskuje pogląd, że powinien być to proces bardziej rozłożony w czasie - co wiąże się z późniejszym terminem uzyskania formalnego członkostwa w tej organizacji oraz z długimi i obejmującymi możliwie wiele dziedzin życia okresami dostosowawczymi. Nasilenie się sceptycyzmu wobec integracji znajduje wyraz w pogorszeniu się przewidywań dotyczących jej skutków i rosnącym przekonaniu, że więcej zyskają na niej państwa Piętnastki niż Polska.

Rezultaty analiz wskazują, że poparcie dla integracji wynika przede wszystkim z nadziei na modernizację polskiej gospodarki i akceptacji swobodnej wymiany gospodarczej. Aprobata tego procesu oparta w głównej mierze na rachunku ekonomicznym i nie zakorzeniona w głębszej identyfikacji w sferze wartości i kultury jest, jak się wydaje, dość powierzchowna i krucha, uzależniona od obecnego i przewidywanego bilansu zysków i strat z nią związanych. Stąd też niekorzystne zjawiska w polskiej gospodarce: osłabienie wzrostu gospodarczego, powiększanie się deficytu w handlu zagranicznym oraz ograniczanie przez Unię dostępu polskich produktów na rynki państw w niej skupionych, mogą istotnie wpływać na poziom akceptacji wejścia naszego kraju do tej organizacji. Postawy sceptyczne wobec integracji są szczególnie nasilone wśród grup najsłabszych ekonomicznie - rolników, generalnie mieszkańców wsi oraz osób o najniższych dochodach *per capita* w rodzinie.

Opracowała

Beata ROGUSKA

A N E K S

Tabela 1. Skala postaw wobec integracji Polski z Unią Europejską. 1 - Wyraźne poparcie dla integracji; 2 - Postawa niejednoznaczna; 3 - Sceptycyzm wobec integracji (%)

	1	2	3	Średnia	Odchylenie standardowe	Liczba osób
Ogółem	25	46	29	4.09	1.55	1072
Płeć						
Meżczyźni	26	45	29	4.09	1.56	509
Kobiety	24	47	29	4.08	1.53	563
Wiek						
18-24 lat	39	44	18	3.58	1.44	154
25-34	31	41	28	3.99	1.65	190
35-44	28	39	33	4.10	1.70	209
45-54	23	45	32	4.16	1.54	211
55-64	18	50	32	4.27	1.46	137
65 lat i więcej	11	58	31	4.41	1.27	171
Miejsce zamieszkania						
Wieś	17	45	38	4.46	1.46	391
Miasto do 20 tys.	24	45	31	4.08	1.51	126
20 - 100 tys.	24	53	23	3.99	1.50	208
101 - 500 tys.	34	45	20	3.73	1.53	213
501 tys. i więcej mieszk.	37	37	26	3.72	1.68	134
Region						
Północny	27	50	23	3.94	1.48	110
Zachodni	32	38	30	4.00	1.79	112
Środkowozachodni	17	50	33	4.39	1.48	156
Środkowy	29	45	25	3.85	1.48	193
Wschodni	23	35	42	4.51	1.61	138
Południowo-wschodni	18	52	30	4.23	1.40	187
Południowo-zachodni	32	46	22	3.75	1.54	176
Wykształcenie						
Podstawowe	13	55	32	4.38	1.33	313
Zasadnicze zawodowe	24	39	36	4.30	1.68	264
Średnie	32	44	24	3.84	1.56	400
Wyższe	40	40	20	3.60	1.46	96
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	46	28	27	3.65	1.63	77
Prac. umysł. niż. szczebla	33	45	22	3.71	1.44	109
Pracownicy fiz. - umysł.	36	41	23	3.63	1.69	94
Robotnicy wykwalifikowani	27	44	29	4.13	1.60	118
Robotnicy niewykwalifik.	27	55	17	3.85	1.47	40
Rolnicy	10	37	53	4.95	1.36	64
Pracujący na własny rach.	39	37	24	3.53	1.65	50
Bierni zawodowo						
Renciści	12	56	32	4.43	1.35	112
Emeryci	13	56	30	4.34	1.36	195
Uczniowie i studenci	39	37	24	3.66	1.52	71
Bezrobotni	20	47	34	4.42	1.53	89
Gospodynie domowe i inni	22	45	33	4.25	1.65	52
Pracuje w:						
sferze budżetowej	33	39	28	3.94	1.60	121
sekt. państw., publicznym	29	39	32	4.00	1.62	112
sp. właśc. pryw. i państwa	37	47	17	3.63	1.45	102
sekt. pryw. poza rolnict.	35	44	21	3.65	1.62	169
prywatnym gośp. rolnym	11	37	52	4.95	1.35	73
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	14	42	44	4.73	1.44	172
276 - 399	22	49	29	4.12	1.54	131
400 - 549	21	48	31	4.23	1.51	251
550 - 799	31	48	21	3.81	1.49	155
Powyżej 799 zł	37	41	22	3.67	1.56	152
Ocena własnych war. mater.						
Złe	18	46	36	4.38	1.52	357
Średnie	25	48	27	4.07	1.50	467
Dobre	36	41	23	3.70	1.57	248
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	20	46	33	4.24	1.65	73
Raz w tygodniu	23	47	30	4.14	1.51	541
1-2 razy w miesiącu	31	38	31	4.01	1.61	163
Kilka razy w roku	25	46	29	4.13	1.57	193
W ogóle nie uczestniczy	30	49	21	3.76	1.48	102
Poglądy polityczne						
Lewica	22	41	37	4.28	1.58	285
Centrum	27	44	30	4.08	1.58	267
Prawica	35	43	23	3.78	1.60	289
Trudno powiedzieć	15	58	27	4.24	1.32	230

Tabela 2. W jakich dziedzinach, Pana(i) zdaniem, Polska powinna integrować się, jednoczyć z Europą, a w jakich powinna zachować odrębność? Czy jeśli chodzi o **gospodarkę** Polska powinna jednoczyć się z Unią Europejską czy też zachować odrębność?
1 - Powinna jednoczyć się z Unią Europejską; 2 - Powinna zachować odrębność

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	65	19	16	1072
Płeć				
Mężczyźni	70	20	9	509
Kobiety	59	19	22	563
Wiek				
18-24 lat	75	15	10	154
25-34	74	19	6	190
35-44	64	22	14	209
45-54	63	23	14	211
55-64	63	18	19	137
65 lat i więcej	49	17	34	171
Miejsce zamieszkania				
Wieś	54	23	23	391
Miasto do 20 tys.	67	20	13	126
20 - 100 tys.	69	16	15	208
101 - 500 tys.	73	16	11	213
501 tys. i więcej mieszk.	72	19	9	134
Wykształcenie				
Podstawowe	53	15	32	313
Zasadnicze zawodowe	63	26	11	264
Średnie	72	18	10	400
Wyższe	78	18	3	96
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	80	18	2	77
Prac.umysł.niż.szczebła	75	18	7	109
Pracownicy fiz.-umysł.	78	16	6	94
Robotnicy wykwalifikowani	69	19	12	118
Robotnicy niewykwalifik.	46	32	23	40
Rolnicy	43	34	23	64
Pracujący na własny rach.	72	8	20	50
Bierni zawodowo				
Renciści	54	21	25	112
Emeryci	57	16	27	195
Uczniowie i studenci	73	18	9	71
Bezrobotni	62	24	14	89
Gospodynie domowe i inni	65	18	17	52
Pracuje w:				
sferze budżetowej	73	21	6	121
sekt. państw., publicznym	71	18	11	112
sp. własc. pryw. i państwa	70	22	7	102
sekt. pryw. poza rolnict.	75	12	14	169
prywatnym gosp. rolnym	45	33	22	73
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	52	18	30	172
276 - 399	58	27	15	131
400 - 549	68	20	12	251
550 - 799	70	19	11	155
Powyżej 799 zł	77	10	12	152
Ocena własnych war. mater.				
Złe	57	23	20	357
Średnie	66	18	15	467
Dobre	74	16	11	248
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	64	15	21	73
Raz w tygodniu	62	22	16	541
Kilka razy w miesiącu	64	19	17	163
Kilka razy w roku	72	16	12	193
W ogóle nie uczestniczy	65	17	18	102
Poglądy polityczne				
Lewica	65	26	10	285
Centrum	71	16	13	267
Prawica	74	18	8	289
Trudno powiedzieć	45	18	37	230

Tabela 3. W jakich dziedzinach, Pana(i) zdaniem, Polska powinna integrować się, jednoczyć z Europą, a w jakich powinna zachować odrębność? Czy, jeśli chodzi o **wartości i cele życiowe ludzi** Polska powinna jednoczyć się z Unią Europejską czy też zachować odrębność?
1 - Powinna jednoczyć się z Unią Europejską; 2 - Powinna zachować odrębność

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	40	40	20	1072
Płeć				
Mężczyźni	48	36	16	509
Kobiety	33	43	24	563
Wiek				
18-24 lat	47	37	16	154
25-34	49	43	7	190
35-44	42	39	19	209
45-54	45	37	18	211
55-64	34	44	22	137
65 lat i więcej	21	40	39	171
Miejsce zamieszkania				
Wieś	34	42	24	391
Miasto do 20 tys.	42	44	14	126
20 - 100 tys.	41	37	22	208
101 - 500 tys.	49	33	18	213
501 tys. i więcej mieszk.	42	46	11	134
Wykształcenie				
Podstawowe	25	40	36	313
Zasadnicze zawodowe	46	37	17	264
Średnie	44	42	13	400
Wyższe	57	41	2	96
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	58	38	4	77
Prac.umysł.niż.szczębla	52	41	8	109
Pracownicy fiz.- umysł.	53	34	13	94
Robotnicy wykwalifikowani	48	40	12	118
Robotnicy niewykwalifik.	41	27	32	40
Rolnicy	21	56	23	64
Pracujący na własny rach.	45	32	22	50
Bierni zawodowo				
Renciści	28	37	35	112
Emeryci	30	41	29	195
Uczniowie i studenci	40	44	16	71
Bezrobotni	42	40	18	89
Gospodynie domowe i inni	32	46	23	52
Pracuje w:				
sferze budżetowej	53	39	8	121
sekt. państw., publicznym	55	30	15	112
sp. własc. pryw. i państwa	48	40	12	102
sekt. pryw. poza rolnict.	48	37	15	169
prywatnym gosp. rolnym	20	60	20	73
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	32	38	30	172
276 - 399	41	38	21	131
400 - 549	43	39	17	251
550 - 799	45	42	14	155
Powyżej 799 zł	45	38	17	152
Ocena własnych war. mater.				
Złe	33	44	23	357
Średnie	42	37	21	467
Dobre	48	39	12	248
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	29	53	19	73
Raz w tygodniu	37	42	21	541
Kilka razy w miesiącu	51	31	17	163
Kilka razy w roku	44	39	17	193
W ogóle nie uczestniczy	40	35	25	102
Poglądy polityczne				
Lewica	42	44	13	285
Centrum	45	37	18	267
Prawica	45	43	12	289
Trudno powiedzieć	26	34	40	230

Tabela 4. W jakich dziedzinach, Pana(i) zdaniem, Polska powinna integrować się, jednoczyć z Europą, a w jakich powinna zachować odrębność? Czy jeśli chodzi o **kulturę i obyczaje** Polska powinna jednoczyć się z Unią Europejską czy też zachować odrębność?
1 - Powinna jednoczyć się z Unią Europejską; 2 - Powinna zachować odrębność

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	65	14	1072
Płeć				
Mężczyźni	25	65	10	509
Kobiety	17	65	18	563
Wiek				
18-24 lat	24	66	10	154
25-34	25	72	3	190
35-44	22	63	15	209
45-54	22	65	13	211
55-64	21	65	14	137
65 lat i więcej	11	59	30	171
Miejsce zamieszkania				
Wieś	17	63	20	391
Miasto do 20 tys.	17	72	11	126
20 - 100 tys.	22	63	15	208
101 - 500 tys.	25	63	12	213
501 tys. i więcej mieszk.	26	71	3	134
Wykształcenie				
Podstawowe	15	57	28	313
Zasadnicze zawodowe	21	67	11	264
Średnie	22	69	9	400
Wyższe	31	69	0	96
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	32	66	2	77
Prac.umysł.niż.szczebła	22	71	7	109
Pracownicy fiz.-umysł.	26	69	6	94
Robotnicy wykwalifikowani	27	65	9	118
Robotnicy niewykwalifik.	20	55	25	40
Rolnicy	7	72	21	64
Pracujący na własny rach.	29	53	18	50
Bierni zawodowo				
Renciści	17	57	26	112
Emeryci	15	62	23	195
Uczniowie i studenci	25	67	8	71
Bezrobotni	21	72	7	89
Gospodynie domowe i inni	14	67	20	52
Pracuje w:				
sferze budżetowej	28	67	5	121
sekt. państw., publicznym	24	67	9	112
sp. własc. pryw. i państwa	24	66	11	102
sekt. pryw. poza rolnict.	27	62	11	169
prywatnym gosp. rolnym	9	73	18	73
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	17	59	25	172
276 - 399	27	61	13	131
400 - 549	21	67	11	251
550 - 799	23	69	9	155
Powyżej 799 zł	21	67	13	152
Ocena własnych war. mater.				
Złe	17	65	18	357
Średnie	21	64	15	467
Dobre	26	66	8	248
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	20	65	16	73
Raz w tygodniu	19	67	14	541
Kilka razy w miesiącu	26	58	16	163
Kilka razy w roku	18	70	12	193
W ogóle nie uczestniczy	29	54	17	102
Poglądy polityczne				
Lewica	22	69	10	285
Centrum	24	66	11	267
Prawica	25	68	7	289
Trudno powiedzieć	11	56	33	230

Tabela 5. Czy, Pana(i) zdaniem, połączenie, integracja Polski z Unią Europejską wpłynie raczej korzystnie czy raczej niekorzystnie na **stan polskiej gospodarki**?
1 - Raczej korzystnie; 2 - Raczej niekorzystnie; 3 - Nie będzie miało wpływu (%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	51	28	5	16	1072
Płeć					
Mężczyźni	53	32	5	10	509
Kobiety	49	25	5	21	563
Wiek					
18-24 lat	64	16	6	14	154
25-34	54	34	3	8	190
35-44	48	33	6	12	209
45-54	52	30	4	14	211
55-64	49	28	5	18	137
65 lat i więcej	40	26	4	30	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	42	35	3	20	391
Miasto do 20 tys.	47	30	8	15	126
20 - 100 tys.	55	24	7	15	208
101 - 500 tys.	61	21	5	13	213
501 tys.i więcej mieszk.	62	26	3	9	134
Wykształcenie					
Podstawowe	39	28	5	28	313
Zasadnicze zawodowe	47	35	8	10	264
Średnie	59	26	3	13	400
Wyższe	68	22	3	6	96
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	71	24	1	4	77
Prac. umysł. niż. szczebla	67	25	2	7	109
Pracownicy fiz. - umysł.	58	26	6	10	94
Robotnicy wykwalifikowani	50	35	4	11	118
Robotnicy niewykwalifik.	47	22	15	16	40
Rolnicy	37	52	1	10	64
Pracujący na własny rach.	57	24	0	19	50
Bierni zawodowo					
Renciści	37	33	4	26	112
Emeryci	45	25	5	25	195
Uczniowie i studenci	64	16	5	16	71
Bezrobotni	43	35	11	11	89
Gospodynie domowe i inni	44	21	8	27	52
Pracuje w:					
sferze budżetowej	59	29	2	10	121
sekt. państw., publicznym	58	30	4	8	112
sp. właśc. pryw. i państwa	62	26	7	6	102
sekt. pryw. poza rolnict.	57	26	4	14	169
prywatnym gosp. rolnym	35	51	1	13	73
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	39	35	8	18	172
276 - 399	47	29	8	20	131
400 - 549	47	32	5	15	251
550 - 799	57	26	7	10	155
Powyżej 799 zł	68	14	3	15	152
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	41	35	4	20	357
Średnie	52	28	7	13	467
Dobre	63	20	2	14	248
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	54	23	5	18	73
Raz w tygodniu	50	29	6	16	541
Kilka razy w miesiącu	55	31	2	13	163
Kilka razy w roku	51	31	5	12	193
W ogóle nie uczestniczy	49	21	5	25	102
Poglądy polityczne					
Lewica	46	39	4	11	285
Centrum	51	28	5	16	267
Prawica	67	20	4	10	289
Trudno powiedzieć	37	27	7	29	230

Tabela 6. Czy, Pana(i) zdaniem, połączenie, integracja Polski z Unią Europejską wpłynie raczej korzystnie czy raczej niekorzystnie na **sytuację w Pana(i) zakładzie pracy, gospodarstwie rolnym**? 1 - Raczej korzystnie; 2 - Raczej niekorzystnie; 3 - Nie będzie miało wpływu

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	25	27	22	593
Płeć					
Mężczyźni	30	28	24	19	312
Kobiety	21	22	30	26	281
Wiek					
18-24 lat	32	15	32	22	59
25-34	27	20	27	26	148
35-44	32	24	24	20	159
45-54	22	32	26	19	165
55-64	13	37	36	13	43
65 lat i więcej	6	16	16	62	18
Miejsce zamieszkania					
Wieś	17	37	21	26	203
Miasto do 20 tys.	29	21	32	18	67
20 - 100 tys.	33	20	27	20	116
101 - 500 tys.	27	23	25	25	130
501 tys.i więcej mieszk.	35	9	40	16	78
Wykształcenie					
Podstawowe	18	38	11	32	102
Zasadnicze zawodowe	22	33	26	19	164
Średnie	28	19	31	22	249
Wyższe	36	12	36	16	78
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	38	19	30	13	77
Prac.umysł.niż.szczębla	29	15	34	21	105
Pracownicy fiz. - umysł.	35	18	25	22	93
Robotnicy wykwalifikowani	28	27	19	26	117
Robotnicy niewykwalifik.	27	23	32	17	39
Rolnicy	4	71	9	17	62
Pracujący na własny rach.	24	12	47	17	48
Bierni zawodowo					
Renciści	10	35	16	40	17
Emeryci	6	18	23	53	20
Uczniowie i studenci	0	37	0	63	2
Bezrobotni	26	0	0	74	5
Gospodynie domowe i inni	0	6	74	19	8
Pracuje w:					
sferze budżetowej	32	18	32	18	118
sekt. państw., publicznym	34	22	18	26	110
sp. właśc. pryw. i państwa	30	26	29	16	100
sekt. pryw. poza rolnict.	27	15	35	22	164
prywatnym gosp. rolnym	4	72	8	17	70
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	13	37	17	33	67
276 - 399	17	32	29	21	76
400 - 549	27	23	30	20	144
550 - 799	41	19	25	15	85
Powyżej 799 zł	34	11	34	21	103
Ocena własnych war. mater.					
Złe	17	39	20	24	174
Średnie	27	24	25	24	273
Dobre	34	11	38	17	146
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	21	24	17	38	27
Raz w tygodniu	23	28	28	21	303
Kilka razy w miesiącu	26	23	28	22	91
Kilka razy w roku	32	23	25	19	122
W ogóle nie uczestniczy	27	14	28	31	50
Poglądy polityczne					
Lewica	30	35	23	12	148
Centrum	27	18	30	25	175
Prawica	30	19	30	21	166
Trudno powiedzieć	12	32	21	35	103

Tabela 7. Czy, Pana(i) zdaniem, połączenie, integracja Polski z Unią Europejską wpłynie raczej korzystnie czy raczej niekorzystnie na **materiałne warunki życia Polaków?**
 1 - Raczej korzystnie; 2 - Raczej niekorzystnie; 3 - Nie będzie miało wpływu (%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	38	25	13	24	1072
Płeć					
Mężczyźni	45	26	12	17	509
Kobiety	32	25	13	30	563
Wiek					
18-24 lat	45	22	13	21	154
25-34	47	20	14	19	190
35-44	37	28	13	22	209
45-54	39	28	11	23	211
55-64	40	25	13	22	137
65 lat i więcej	23	27	13	36	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	29	34	13	25	391
Miasto do 20 tys.	43	24	11	22	126
20 - 100 tys.	44	16	14	26	208
101 - 500 tys.	42	22	14	23	213
501 tys.i więcej mieszk.	47	21	13	18	134
Wykształcenie					
Podstawowe	26	31	11	32	313
Zasadnicze zawodowe	40	29	13	19	264
Średnie	44	21	14	21	400
Wyższe	53	15	13	20	96
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	54	18	11	17	77
Prac. umysł. niż. szczebla	53	18	10	19	109
Pracownicy fiz. - umysł.	53	19	12	16	94
Robotnicy wykwalifikowani	43	26	9	22	118
Robotnicy niewykwalifik.	28	35	15	22	40
Rolnicy	21	46	12	21	64
Pracujący na własny rach.	49	17	13	21	50
Bierni zawodowo					
Renciści	24	31	14	31	112
Emeryci	30	27	14	29	195
Uczniowie i studenci	38	25	14	23	71
Bezrobotni	44	18	16	23	89
Gospodynie domowe i inni	21	27	21	31	52
Pracuje w:					
sferze budżetowej	43	24	14	20	121
sekt. państw., publicznym	52	23	8	18	112
sp. właśc. pryw. i państwa	48	27	8	17	102
sekt. pryw. poza rolnict.	48	18	14	20	169
prywatnym gosp. rolnym	18	44	14	24	73
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	25	32	13	31	172
276 - 399	34	27	16	23	131
400 - 549	34	28	13	25	251
550 - 799	47	24	14	14	155
Powyżej 799 zł	58	10	12	20	152
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	30	34	11	24	357
Średnie	40	23	12	25	467
Dobre	48	15	16	20	248
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	33	27	12	28	73
Raz w tygodniu	35	29	13	24	541
Kilka razy w miesiącu	44	21	14	21	163
Kilka razy w roku	46	20	14	20	193
W ogóle nie uczestniczy	39	20	11	30	102
Poglądy polityczne					
Lewica	41	34	11	15	285
Centrum	36	22	18	25	267
Prawica	50	20	13	18	289
Trudno powiedzieć	25	25	10	40	230

Tabela 8. Czy, Pana(i) zdaniem, połączenie, integracja Polski z Unią Europejską wpłynie raczej korzystnie czy raczej niekorzystnie na **trwałość polskiej rodziny**?
1 - Raczej korzystnie; 2 - Raczej niekorzystnie; 3 - Nie będzie miało wpływu

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	14	23	40	23	1072
Płeć					
Mężczyźni	17	22	42	19	509
Kobiety	12	23	38	26	563
Wiek					
18-24 lat	20	17	38	24	154
25-34	14	25	44	16	190
35-44	16	19	45	20	209
45-54	13	27	38	23	211
55-64	13	25	41	21	137
65 lat i więcej	10	24	33	33	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	11	28	41	20	391
Miasto do 20 tys.	14	17	41	29	126
20 - 100 tys.	19	20	36	26	208
101 - 500 tys.	17	21	40	22	213
501 tys.i więcej mieszk.	13	23	44	20	134
Wykształcenie					
Podstawowe	12	22	35	31	313
Zasadnicze zawodowe	20	27	36	17	264
Średnie	15	19	43	23	400
Wyższe	6	29	54	11	96
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	10	35	42	12	77
Prac. umysł. niż. szczebla	13	17	50	20	109
Pracownicy fiz. - umysł.	27	21	42	10	94
Robotnicy wykwalifikowani	16	35	34	14	118
Robotnicy niewykwalifik.	21	13	27	39	40
Rolnicy	8	30	38	24	64
Pracujący na własny rach.	9	12	46	33	50
Bierni zawodowo					
Renciści	10	23	41	25	112
Emeryci	13	25	33	29	195
Uczniowie i studenci	14	19	49	18	71
Bezrobotni	21	15	38	27	89
Gospodynie domowe i inni	7	13	50	29	52
Pracuje w:					
sferze budżetowej	9	27	45	19	121
sekt. państw., publicznym	23	25	38	13	112
sp. właśc. pryw. i państwa	30	24	33	13	102
sekt. pryw. poza rolnict.	10	21	46	23	169
prywatnym gosp. rolnym	8	32	34	25	73
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	12	25	34	29	172
276 - 399	18	26	32	23	131
400 - 549	18	24	36	22	251
550 - 799	12	22	48	18	155
Powyżej 799 zł	14	24	43	18	152
Ocena własnych war. mater.					
Złe	12	26	37	25	357
Średnie	15	23	38	24	467
Dobre	15	18	49	18	248
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	16	25	39	20	73
Raz w tygodniu	12	27	40	21	541
Kilka razy w miesiącu	18	19	40	22	163
Kilka razy w roku	19	15	43	24	193
W ogóle nie uczestniczy	11	23	36	31	102
Poglądy polityczne					
Lewica	15	24	46	16	285
Centrum	14	23	41	22	267
Prawica	18	25	41	17	289
Trudno powiedzieć	9	20	31	40	230

Tabela 9. Czy, Pana(i) zdaniem, w wyniku połączenia, integracji Polski z Unią religijność Polaków raczej zwiększy się, czy też raczej zmniejszy się?
1 - Raczej zwiększy się; 2 - Raczej zmniejszy się; 3 - Nie będzie miała wpływu

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	4	33	54	9	1072
Płeć					
Mężczyźni	3	33	56	8	509
Kobiety	5	33	52	10	563
Wiek					
18-24 lat	3	27	63	7	154
25-34	1	30	64	4	190
35-44	4	35	57	5	209
45-54	3	41	48	8	210
55-64	10	34	50	6	137
65 lat i więcej	5	29	41	25	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	4	31	53	11	391
Miasto do 20 tys.	6	29	57	8	126
20 - 100 tys.	4	33	52	10	208
101 - 500 tys.	5	34	54	7	213
501 tys. i więcej mieszk.	2	39	54	5	134
Wykształcenie					
Podstawowe	7	25	48	19	313
Zasadnicze zawodowe	4	30	60	6	264
Średnie	3	36	56	5	399
Wyższe	0	52	47	1	96
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	2	47	51	0	77
Prac. umysł. niż. szczebla	2	40	55	3	108
Pracownicy fiz. - umysł.	3	25	65	8	94
Robotnicy wykwalifikowani	1	42	51	5	118
Robotnicy niewykwalifik.	7	10	59	24	40
Rolnicy	2	34	50	14	64
Pracujący na własny rach.	3	24	69	4	50
Bierni zawodowo					
Renciści	12	30	47	12	112
Emeryci	5	33	45	17	195
Uczniowie i studenci	1	25	61	12	71
Bezrobotni	6	26	67	1	89
Gospodynie domowe i inni	4	44	44	9	52
Pracuje w:					
sferze budżetowej	1	42	53	5	121
sekt. państw., publicznym	4	33	56	6	111
sp. właśc. prywat. i państwa	3	38	53	6	102
sekt. prywat. poza rolnict.	3	30	62	6	169
prywatnym gosp. rolnym	3	35	48	14	73
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	7	30	52	11	172
276 - 399	5	27	63	4	131
400 - 549	3	34	53	10	250
550 - 799	4	39	49	8	155
Powyżej 799 zł	2	39	51	8	152
Ocena własnych war. mater.					
Złe	5	35	49	11	357
Średnie	4	34	53	9	467
Dobre	3	28	62	6	248
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	7	34	48	11	73
Raz w tygodniu	5	33	54	8	541
Kilka razy w miesiącu	4	34	54	8	163
Kilka razy w roku	4	34	54	8	193
W ogóle nie uczestniczy	1	26	57	16	102
Poglądy polityczne					
Lewica	6	40	50	4	285
Centrum	3	30	60	7	267
Prawica	3	37	54	6	289
Trudno powiedzieć	5	22	51	22	230

Tabela 10. Czy uważa Pan(i) za słusne czy też niesłusne wprowadzenie w Polsce takich norm i regulacji, obowiązujących w Unii Europejskiej, jak **pozwolenie na kupowanie ziemi, domów itp. bez żadnych ograniczeń obywatelom innych państw w Polsce, a Polakom w innych krajach Unii Europejskiej?**

(%)

	Słuszne	Niesłuszne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	25	67	8	1072
Płeć				
Mężczyźni	27	66	7	509
Kobiety	24	67	10	563
Wiek				
18-24 lat	30	66	4	154
25-34	31	63	7	190
35-44	27	67	5	209
45-54	28	67	6	210
55-64	21	70	9	137
65 lat i więcej	13	67	20	171
Miejsce zamieszkania				
Wieś	17	75	8	391
Miasto do 20 tys.	28	69	3	126
20 - 100 tys.	28	62	11	208
101 - 500 tys.	33	58	9	213
501 tys. i więcej mieszk.	31	62	8	134
Wykształcenie				
Podstawowe	17	67	16	313
Zasadnicze zawodowe	28	67	5	264
Średnie	24	71	6	399
Wyższe	51	45	4	96
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	42	57	1	77
Prac. umysł. niż. szczebla	28	69	3	108
Pracownicy fiz. - umysł.	39	53	8	94
Robotnicy wykwalifikowani	23	74	2	118
Robotnicy niewykwalifik.	17	71	12	40
Rolnicy	14	80	6	64
Pracujący na własny rach.	33	54	13	50
Bierni zawodowo				
Renciści	17	67	16	112
Emeryci	17	67	17	195
Uczniowie i studenci	22	68	10	71
Bezrobotni	33	67	0	89
Gospodynie domowe i inni	30	67	3	52
Pracuje w:				
sferze budżetowej	25	71	4	121
sekt. państw. publicznym	29	64	7	111
sp. wiaśc. pryw. i państwa	32	64	4	102
sekt. pryw. poza rolnict.	36	57	7	169
prywatnym gosp. rolnym	11	82	7	73
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	21	74	5	172
276 - 399	24	69	7	131
400 - 549	20	65	14	250
550 - 799	24	71	5	155
Powyżej 799 zł	43	52	4	152
Ocena własnych war. mater.				
Złe	22	67	11	357
Średnie	24	70	6	467
Dobre	31	59	10	248
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	15	69	16	73
Raz w tygodniu	23	69	7	541
1-2 razy w miesiącu	25	70	6	163
Kilka razy w roku	29	63	8	193
W ogóle nie uczestniczy	36	52	12	102
Poglądy polityczne				
Lewica	27	69	4	285
Centrum	28	66	6	267
Prawica	29	63	9	289
Trudno powiedzieć	15	69	16	230

Tabela 11. Czy uważa Pan(i) za słuszne czy też niesłuszne wprowadzenie w Polsce takich norm i regulacji, obowiązujących w Unii Europejskiej, jak całkowite otwarcie polskich granic na towary z innych krajów Unii Europejskiej oraz granic tych krajów na towary polskie?

(%)

	Słuszne	Niesłuszne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	46	42	12	1072
Płeć				
Mężczyźni	51	39	10	509
Kobiety	42	46	13	563
Wiek				
18-24 lat	58	36	6	154
25-34	54	38	8	190
35-44	43	48	8	209
45-54	51	39	10	210
55-64	42	45	13	137
65 lat i więcej	27	47	26	171
Miejsce zamieszkania				
Wieś	35	52	13	391
Miasto do 20 tys.	48	44	8	126
20 - 100 tys.	49	37	13	208
101 - 500 tys.	55	34	11	213
501 tys.i więcej mieszk.	56	35	9	134
Wykształcenie				
Podstawowe	37	43	20	313
Zasadnicze zawodowe	44	50	6	264
Średnie	52	38	9	399
Wyższe	55	36	9	96
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	50	46	4	77
Prac.umysł.niż.szczebla	54	43	4	108
Pracownicy fiz.-umysł.	63	30	6	94
Robotnicy wykwalifikowani	50	45	4	118
Robotnicy niewykwalifik.	50	38	12	40
Rolnicy	23	55	22	64
Pracujący na własny rach.	61	26	14	50
Bierni zawodowo				
Renciści	31	46	23	112
Emeryci	36	44	21	195
Uczniowie i studenci	53	42	6	71
Bezrobotni	52	40	8	89
Gospodynie domowe i inni	47	49	4	52
Pracuje w:				
sferze budżetowej	46	49	5	121
sekt. państw.,publicznym	49	45	6	111
sp. właśc. pryw. i państwa	53	42	5	102
sekt. pryw. poza rolnict.	65	27	8	169
prywatnym gosp. rolnym	24	53	23	73
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	37	52	12	172
276 - 399	44	45	11	131
400 - 549	44	44	12	250
550 - 799	47	43	10	155
Powyżej 799 zł	60	32	8	152
Ocena własnych war. mater.				
Złe	42	48	10	357
Średnie	43	45	12	467
Dobre	57	30	13	248
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	38	47	15	73
Raz w tygodniu	43	46	11	541
1-2 razy w miesiącu	51	39	10	163
Kilka razy w roku	49	41	9	193
W ogóle nie uczestniczy	51	31	18	102
Poglądy polityczne				
Lewica	44	46	10	285
Centrum	48	44	8	267
Prawica	58	35	7	289
Trudno powiedzieć	31	46	23	230